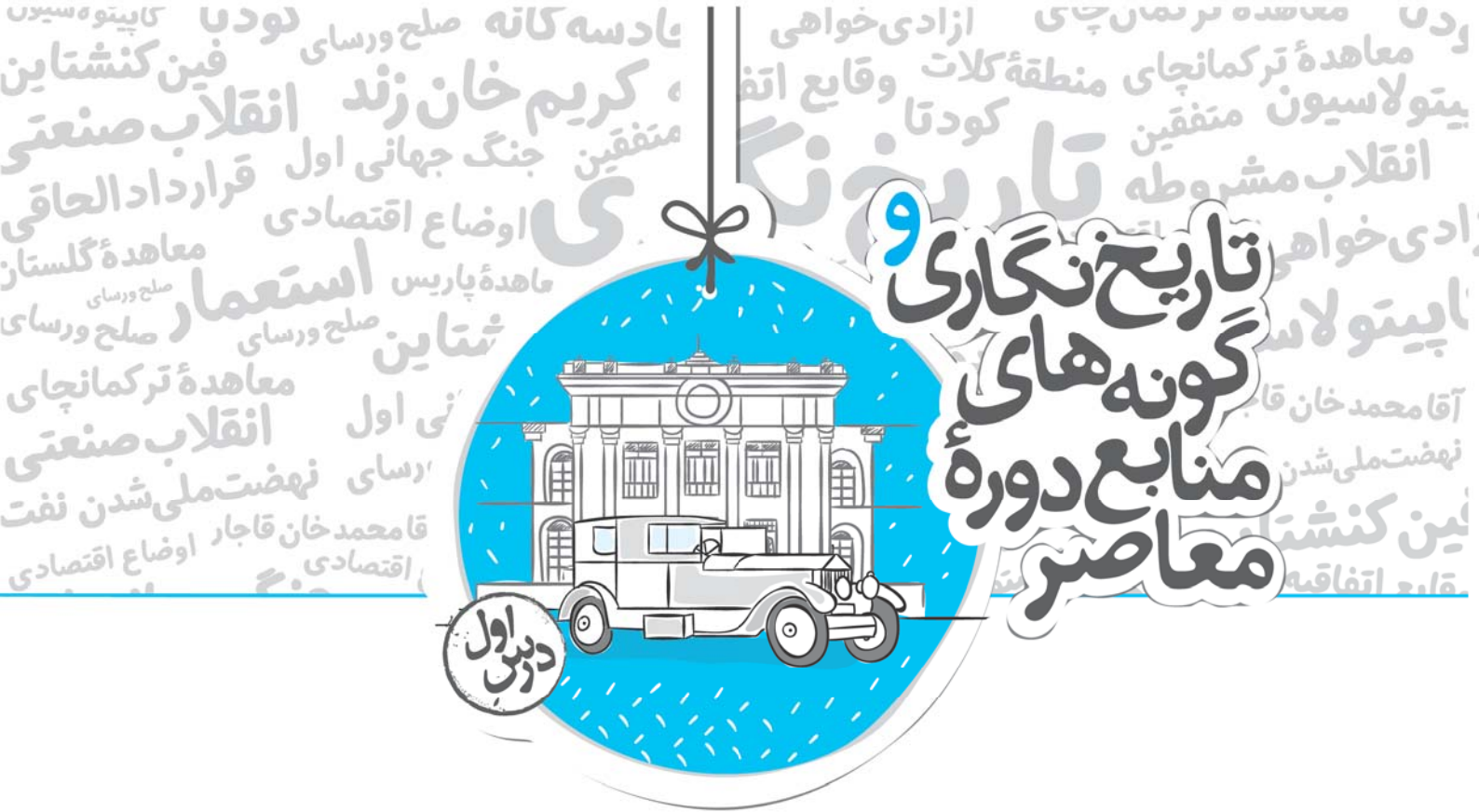

فهرست

۷۴	درس هفتم	ایران در دوره حکومت رضاشاه	۷	درس اول	تاریخ نگاری گونه‌های منابع دوره معاصر
۷۷	سؤال‌های امتحانی		۱۱	سؤال‌های امتحانی	
۸۰	درس هشتم	جنگ جهانی دوم و جهان پس از آن	۱۵	درس دوم	جهان در استثنای دوره معاصر
۸۷	سؤال‌های امتحانی		۲۲	سؤال‌های امتحانی	
۹۳	درس نهم	نهضت ملی شدن صنعت نفت ایران	۳۰	درس سوم	سیاست حکومت در عصر قاجار (از آغاز تا پایان سلطنت ناصرالدین شاه)
۹۸	سؤال‌های امتحانی		۳۶	سؤال‌های امتحانی	
۱۰۳	درس دهم	انقلاب اسلامی	۴۳	درس چهارم	اوضاع اجتماعی و اقتصادی و فرهنگی عصر قاجار
۱۰۸	سؤال‌های امتحانی		۴۷	سؤال‌های امتحانی	
۱۱۳	درس یازدهم	استقرار و تثبیت نظام جمهوری اسلامی	۵۲	درس پنجم	انقلاب مشروطه ایران
۱۱۷	سؤال‌های امتحانی		۵۸	سؤال‌های امتحانی	
۱۲۱	درس دوازدهم	جنگ تحمیلی و دفاع مقدس	۶۵	درس ششم	جنگ جهانی اول و ایران
۱۲۵	سؤال‌های امتحانی		۷۰	سؤال‌های امتحانی	

۱۲۹	مشاوره شب امتحان
۱۳۰	نمونه امتحان نیم‌سال اول
۱۳۴	پاسخ‌نامه امتحان نیم‌سال اول
۱۳۶	نمونه امتحان نیم‌سال دوم
۱۴۴	پاسخ‌نامه امتحان نیم‌سال دوم

دوستان عزیز!

درس اول کتاب تاریخ به شناخت تحولات تاریخ‌نگاری و نیز آگاهی و شناخت منابع پژوهش دوره معاصر پرداخته است. با ما همراه باشید تا در کنار یکدیگر با این تحولات و همچنین منابع پژوهش آشنا شویم.

تاریخ‌نگاری سنتی

ادامه وقایع‌نگاری‌ها و مجلس‌نویسی‌های دوره صفوی و پیش از آن محسوب می‌شود. مورخان سنتی اغلب اهل شعر و ادب بودند و آثار خود را با خصوصیات ادبی تألیف می‌کردند.

- ۱ تأکید بر تاریخ سیاسی و نظامی و شرح طولانی زندگی شاهان، جنگ‌ها و فتوحات
 - ۲ بی‌توجهی به زندگی اجتماعی و حیات فرهنگی و اقتصادی مردم
 - ۳ بی‌توجهی به علل و نتایج رویدادها و تحولات تاریخی
 - ۴ داشتن روحیه تملق و چاپلوسی
 - ۵ تأکید بر مصنوع و متکلف نویسی و پرهیز از ساده‌نویسی
 - ۶ بی‌توجهی به سنجش و نقد منابع
- برجسته‌ترین ویژگی‌ها

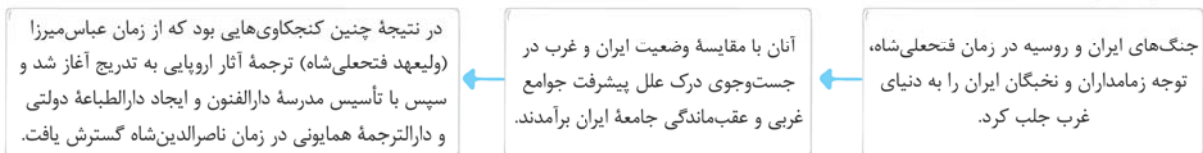
نکته: شیوه تاریخ‌نگاری دوران افشاریه و زندیه، استمرار تاریخ‌نویسی عصر صفویان بود.

تاریخ‌نگاری جدید

در دوره معاصر شکل جدیدی از تاریخ‌نگاری در ایران رواج یافت که از نظر بینش و روش با تاریخ‌نویسی سنتی متفاوت بود:

زمینه‌های پیدایش:

محمدحسن‌خان از مورخان مشهور عصر قاجار و یکی از چهره‌های برجسته فرهنگی این دوره بود که به ریاست دارالترجمه همایونی برگزیده شد. اعتمادالسلطنه در دوره ریاست او آثار فراوانی به فارسی ترجمه شد.

دو هفته‌های تاریخی

بخش قابل توجهی از نخستین آثار ترجمه‌شده از زبان‌های اروپایی به زبان فارسی را تشکیل می‌دادند و ترجمه آن‌ها تأثیر بسزایی در آشنایی نویسندگان و مورخان ایرانی با بینش و روش مورخان اروپایی داشت.

نکته با گسترش فعالیت علمی شرق‌شناسان ← کتیبه‌های بیستون و طاق‌بستان رمزگشایی شد و اطلاعات دقیق و جدید درباره تاریخ ایران به دست آمد. گسترش کشفیات باستان‌شناسی در ایران، منابع نوینی را پیش روی مورخان قرار داد و زمینه تحولی عمیق و اساسی را در تاریخ‌نگاری سنتی ایران فراهم آورد.

انتقاد به تاریخ‌نویسی سنتی: در عصر قاجار برخی از تاریخ‌نگاران سنتی، در عین پایبندی به ساختار کلی تاریخ‌نویسی سنتی، بعضی از ویژگی‌های این نوع از تاریخ‌نگاری را نقد کرده‌اند.

منتقد	توضیحات
خاوری شیرازی	یکی از پیشگامان انتقاد به تملق و متکلف‌نویسی و مورخ مشهور زمان فتحعلی‌شاه و نویسنده تاریخ ذوالقرنین است. او به حقیقت‌نویسی و مختصر‌نویسی علاقه نشان داد و تملق‌گویی را نکوهش کرد؛ چنان‌که در این باره نوشته است: «تاریخ‌نگار را هم لازم است که راست‌گفتاری پیشه کند ... فرشته را دیو نخواند و دیو را فرشته نداند ...» البته خود او همه‌جا پایبند به این نظر نبوده است.
میرزا محمدجعفر خورموجی	از مورخان عصر ناصری و مؤلف کتاب حقایق‌الاجبار ناصری، که از منتقدان تملق‌گویی بوده، نخستین کسی است که واقعیت قتل امیرکبیر را بازتاب داده است.
محمدحسن خان اعتمادالسلطنه	وی اگرچه تاریخ‌نویسی درباری بود، با آگاهی از روش و بینش تاریخ‌نگاری اروپایی گام‌های بلندی در حوزه تاریخ‌نویسی عصر قاجار برداشت و سعی کرد آثار خود را تا حدودی از پرده‌پوشی‌ها و مداحی‌های رایج مورخان رسمی دور سازد. او در یکی از آثارش به نام صدرالتواریخ، امیرکبیر را ستایش می‌کند.
میرزا فتحعلی خان آخوندزاده	یکی از متفکران دوره قاجار، با این‌که مورخ نبود، تاریخ‌نویسی سنتی را به شیوه علمی نقد کرد. وی در رساله ایراد، شیوه تاریخ‌نویسی رضاقلی‌خان هدایت را به دلیل استفاده او از شعر در بیان رویدادها و به کار بردن الفاظ مصنوع ادبی مورد انتقاد قرار داد.
میرزا آقاخان کرمانی	این مورخ عصر قاجار نیز در رواج تاریخ‌نگاری جدید گام‌های مؤثری برداشت. او معتقد بود که مورخان جدید اروپایی با بررسی سیر حوادث و مطالعه علل و نتایج رویدادها به قوانینی دست یافته‌اند که آن را حکمت تاریخی می‌نامند.

روش تاریخ‌نگاری جدید

در دوره معاصر به تدریج شرایط و بستر مناسبی برای ظهور تاریخ‌نگاری جدید در ایران فراهم آمد. تعریف: در این شیوه، تاریخ‌نویسان و پژوهشگران با استفاده از روش تحقیق علمی، بهره‌برداری از منابع، اسناد و مدارک معتبر و گزینش و نقد آن‌ها، رویدادهای تاریخی را ارزیابی می‌کردند و یافته‌های علمی خود را به زبانی ساده می‌نوشتند. ارتباط با سایر علوم؛ تاریخ‌نگاران جدید هم‌چنین تلاش می‌کردند از نتایج تحقیقات علمی چون باستان‌شناسی، زبان‌شناسی، جغرافیا، جامعه‌شناسی و اسطوره‌شناسی در مطالعه تاریخ بهره‌مند شوند. ترویج و توسعه تاریخ‌نگاری جدید:

علاوه بر این، ایجاد مراکز تحقیقاتی و نشریات تخصصی در حوزه مطالعات تاریخی و نیز تألیف، ترجمه و نشر کتاب‌ها و مقاله‌های علمی فراوان، تأثیر بسزایی در گسترش و ارتقای روش تاریخ‌نگاری جدید در ایران داشته است.

گسترش مدارس جدید، تأسیس دانشگاه و رواج آموزش تاریخ به عنوان یک رشته علمی در دوره معاصر، به ترویج و توسعه روش پژوهش علمی تاریخ در ایران کمک شایانی کرد.

بینش تاریخ‌نگاری جدید

تفاوت با تاریخ‌نگاری سنتی: اساس کار تاریخ‌نگاری سنتی، بررسی زندگی پادشاهان و شرح فتوحات آن‌ها بود اما در تاریخ‌نویسی نوین، جنبه‌های گوناگون حیات انسانی اعم از سیاسی، نظامی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی بررسی می‌شود.

عوامل مؤثر بر بینش تاریخ‌نگاری جدید

انقلاب مشروطیت: این رویداد تأثیر عمیقی بر دگرگونی بینش مورخان ایرانی داشت و توجه آنان را به ابعاد گوناگون رویدادهای تاریخی و به ویژه نقش مردم جلب کرد. این بینش در کتاب تاریخ بیداری ایرانیان نوشته میرزا محمدناظم‌الاسلام کرمانی پدیدار شده است. نویسنده این کتاب ضمن توجه به مردم، نقش طبقات اجتماعی مختلف را در انقلاب مشروطیت نشان داده است.

سایر عوامل: علاوه بر انقلاب مشروطه، رویدادهای مهم دیگری همچون نفوذ و دخالت کشورهای استعمارگر، جنگ‌های جهانی اول و دوم و اشغال ایران، کودتاهای ۱۲۹۹ و ۱۳۳۲ش، جنبش ملی‌شدن نفت و انقلاب اسلامی تأثیر عمیقی بر بینش مورخان ایرانی گذاشتند و توجه آنان را به دیدگاه‌ها و جنبه‌های گوناگون علل و نتایج این حوادث جلب کردند.

گونه‌های منابع تاریخی در دوره معاصر

منابع پژوهش دوره معاصر تاریخ ایران نسبت به دوران پیش از آن، کثرت و تنوع فراوانی دارند.

- کتاب‌ها: تاریخی، ادبی، خاطرات، سفرنامه‌ها، زندگی‌نامه‌ها (تراجم) و ...
- نشریات: روزنامه‌ها و مجلات
- اسناد و منابع آرشیوی، بناها، وسایل و ابزارها

عمده‌ترین منابع پژوهش دوره معاصر

الف) کتاب‌ها

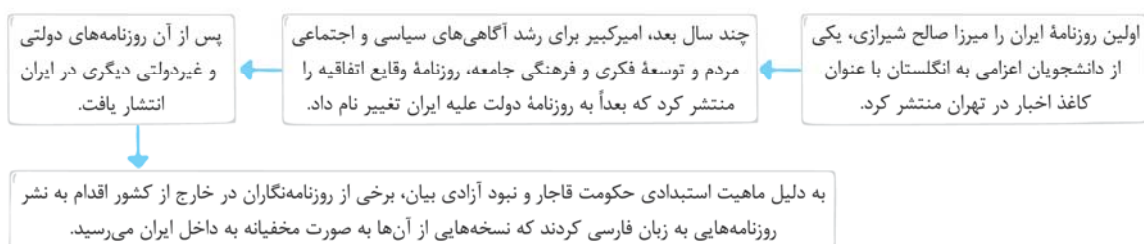
انواع کتاب‌ها	توضیحات
تاریخی	در دوره معاصر و به ویژه عصر قاجار، مورخان ایرانی با دو رویکرد سنتی و جدید کتاب‌های متعددی در موضوع تاریخ نوشته‌اند. علاوه بر این، در دوره قاجار چند تن از اروپاییان که اغلب مدتی را در ایران به سر برده بودند، کتاب‌هایی درباره تاریخ ایران نوشتند که جزء منابع آن دوره به شمار می‌روند.
خاطرات	در دوره معاصر، عده زیادی از شخصیت‌های سیاسی، نظامی، اقتصادی و فرهنگی و یا مردم عادی اقدام به نگارش خاطرات خویش کردند. این آثار حاوی اطلاعات ارزشمندی درباره اوضاع سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی و شرح حال رجال این دوره‌اند که به ندرت در سایر منابع یافت می‌شود.
سفرنامه‌ها	در عصر قاجار، سفرنامه‌نویسی گسترش فراوانی یافت و تعداد قابل ملاحظه‌ای از شخصیت‌های این عصر، دیده‌ها و شنیده‌های خویش را از سفرهای داخلی و خارجی‌شان به رشته تحریر درآوردند. از ناصرالدین شاه و مظفرالدین شاه سفرنامه‌های متعددی به جا مانده است. برخی از مقام‌های سیاسی، فرهنگی و اقتصادی دوره قاجار نیز سفرنامه‌های جالبی نوشته‌اند. علاوه بر آن‌ها، عده‌ای از سفرا، مأموران، بازرگانان و جهانگردان خارجی هم خاطرات سفر خود به ایران را در قالب سفرنامه نوشته و منتشر کرده‌اند.
سایر کتب	علاوه بر کتاب‌های فوق آثار ادبی، زندگی‌نامه‌ها (تذکره‌ها)، کتاب‌های جغرافیایی و متون کلامی، فقهی، فلسفی و حقوقی مربوط به دوران معاصر نیز حاوی اخبار و اطلاعات سودمندی برای پژوهش‌های تاریخی هستند.

اهمیت سفرنامه‌ها: سفرنامه‌ها از نظر مطالعه تاریخ اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی اهمیت فوق‌العاده‌ای دارند و حاوی اطلاعات ارزشمندی درباره موضوع‌های اقتصادی مانند مالیات، گمرک، راه‌ها، مسائل اجتماعی از قبیل آداب و رسوم، پوشاک و تغذیه و مباحث فرهنگی، دینی، هنری و معماری هستند.

ب) نشریات

پیدایش: نشریه (روزنامه) به عنوان رسانه گروهی، یکی از ابداعات تأثیرگذار تمدن جدید غربی بود که در دوره قاجار به ایران راه یافت. نشریات از طریق آگاهی‌بخشی عمومی، تأثیرات فکری، فرهنگی، اجتماعی و سیاسی زیادی بر جامعه ایرانی گذاشتند.

تاریخچه نشریات در ایران:

تأثیر رویدادهای سیاسی بر نشریات: پس از پیروزی انقلاب مشروطه، نشریات رشد سریعی پیدا کردند. در دوران پهلوی و جمهوری اسلامی با وجود این که فعالیت‌های مطبوعاتی نوسان داشته است، در مجموع نشریات توسعه و تنوع فراوانی یافتند و مجله‌های تخصصی در موضوعات تاریخی شروع به انتشار کردند.

اهمیت نشریات: نشریات قدیمی منبع پژوهشی ارزشمندی در مطالعات تاریخ معاصر محسوب می‌شوند. بسیاری از احزاب و گروه‌های سیاسی، اجتماعی و مذهبی نشریات مخصوص به خود را منتشر کرده‌اند و پژوهشگران با مراجعه به این منابع سودمند می‌توانند دیدگاه‌ها و مواضع آنان را بررسی کنند.

پ) اسناد و منابع آرشیوی

محدوده شمول: اسناد تاریخی از مهم‌ترین منابع پژوهش تاریخی به شمار می‌آیند و شامل کلیه مکاتبات حکومتی، فرمان‌ها، معاهدات سیاسی، نامه‌های شخصی و اداری، اسناد مالی و قضایی، گزارش‌های اقتصادی، فرهنگی، نظامی و حقوقی می‌شوند.

آرشیو: با توجه به اهمیت اسناد در پژوهش‌های تاریخی، در بسیاری از کشورهای جهان محلی برای نگهداری، حفاظت، مرمت، طبقه‌بندی و آماده‌سازی آن‌ها و استفاده محققان ایجاد شده است که به آن آرشیو می‌گویند.

تعریف آرشیو ملی: آرشیو ملی هر کشور محل نگهداری اسناد و مدارک با ارزش و معتبر مربوط به آن کشور است.

سند تاریخی: اوراقی که ارزش اداری و روزمره ندارند اما به دلیل اهمیت محتوایی‌شان، در پژوهش‌های تاریخی به آن‌ها استناد می‌شود و قابلیت نگهداری دائمی دارند.

محتوا: اسناد حاوی اطلاعاتی بسیار ارزشمند و منحصر به فرد درباره مسائل و موضوعات سیاسی، اداری، اقتصادی (مالی، ملکی و معاملات) و فرهنگی، دیدگاه و عملکرد افراد، شخصیت‌ها، احزاب و گروه‌های سیاسی، اجتماعی و مذهبی است.

ت) بناها، اشیاء و وسایل

آثار معماری شامل بناها، خیابان‌ها، کوچه‌ها و میدان‌ها، اشیاء و لوازم به جا مانده، سکه‌ها، جواهرآلات، مهرها، نشان‌ها و سایر وسایلی که از عصر قاجار و حتی پهلوی به جا مانده است، به پژوهشگران در مطالعه و شناخت آن دوره کمک می‌کند.

پرسش‌های نمونه

۱- ویژگی‌های تاریخ‌نویسی سنتی ایران چیست؟

تأکید بر تاریخ سیاسی و نظامی و شرح طولانی زندگی شاهان، جنگ‌ها و فتوحات - بی‌توجهی به زندگی اجتماعی و حیات فرهنگی و اقتصادی مردم - بی‌توجهی به علل و نتایج رویدادها و تحولات تاریخی - داشتن روحیه تملق و چاپلوسی - تأکید بر مصنوع و متکلف نویسی و پرهیز از ساده‌نویسی، بی‌توجهی به سنجش و نقد منابع.

۲- زمینه‌های پیدایش تاریخ‌نگاری نوین ایران چگونه فراهم شد؟

- ۱) جنگ‌های ایران و روس و شکل‌گیری دارالترجمه‌ها
- ۲) کشفیات باستان‌شناسی
- ۳) نظرات منتقدان تاریخ‌نگاری سنتی
- ۴) انقلاب مشروطه

۳- ویژگی‌های تاریخ‌نگاری نوین را بیان کنید و تفاوت آن با روش تاریخ‌نگاری سنتی را توضیح دهید.

در شیوه تاریخ‌نگاری نوین، تاریخ‌نویسان و پژوهشگران با استفاده از روش تحقیق علمی بهره‌برداری از منابع، اسناد و مدارک معتبر و گزینش و نقد آن‌ها رویدادهای تاریخی را ارزیابی می‌کردند و یافته‌های علمی خود را به زبانی ساده می‌نوشتند؛ اما اساس کار تاریخ‌نگاران سنتی بررسی زندگی پادشاهان و شرح فتوحات آن‌ها بود. در تاریخ‌نویسی سنتی به زندگی اجتماعی و حیات فرهنگی و اقتصادی مردم توجهی نمی‌شد و با روحیه تملق و چاپلوسی و تأکید بر مصنوع و متکلف‌نویسی و پرهیز از ساده‌نویسی تاریخ را می‌نوشتند.

۴- بینش تاریخ‌نگاری نوین ایران بر چه محورهایی استوار است؟

در تاریخ‌نویسی نوین جنبه‌های گوناگون حیات انسانی اعم از سیاسی، نظامی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی بررسی می‌شود. انقلاب مشروطیت تأثیر عمیقی بر دگرگونی بینش مورخان ایرانی داشت و توجه آنان را به ابعاد گوناگون رویدادهای تاریخی به ویژه نقش مردم جلب کرد.

۵- نقش اسناد آرشیوی را در مطالعات تاریخ معاصر ایران ارزیابی کنید.

اسناد، حاوی اطلاعات بسیار ارزشمند و منحصر به فرد درباره مسائل و موضوع‌های سیاسی، اداری، اقتصادی و فرهنگی، دیدگاه و عملکرد افراد، شخصیت‌ها، احزاب و گروه‌های سیاسی، اجتماعی و مذهبی است.

سؤال‌های امتحانی

جملات درست و نادرست را مشخص کنید.

☒	☒
☐	☐
☐	☐
☐	☐
☐	☐

- ۱- تاریخ‌نگاران نوین چون اهل شعر و ادب بودند، آثارشان را با خصوصیات ادبی می‌نوشتند.
 - ۲- میرزا فتحعلی‌خان آخوندزاده در رسالهٔ ایراد، شیوهٔ تاریخ‌نویسی رضاعلی‌خان هدایت را مورد انتقاد قرار داد.
 - ۳- روزنامهٔ «کاغذ اخبار» بعداً به روزنامهٔ «دولت علیّهٔ ایران» تغییر نام داد.
 - ۴- به اوراق یا برگ‌نوشته‌هایی که دیگر ارزش اداری و روزمره ندارند و در پژوهش‌های تاریخی مورد استناد قرار می‌گیرد، سند تاریخی می‌گویند.
- جاهای خالی را با کلمات مناسب کامل کنید.

- ۵- خاوری شیرازی مورخ مشهور زمان و نویسندهٔ است.
 - ۶- اساس کار مورخان سنتی با تأکید بر بررسی و شرح فتوحات استوار بود.
 - ۷- یکی از عوامل تأثیرگذار بر دگرگونی بینش مورخان ایرانی بود.
 - ۸- در دورهٔ معاصر و به ویژه عصر قاجار کتاب‌های متعددی در موضوع تاریخ با دو رویکرد و نوشته شده است.
 - ۹- یکی از دانشجویان اعزامی به انگلستان در دورهٔ قاجار، میرزا صالح شیرازی بود که روزنامهٔ کاغذ اخبار را در منتشر کرد.
- پاسخ صحیح را از قسمت مقابل بیابید.

☐	۱۰- شیوهٔ تاریخ‌نگاری دوران افشاریه و زندیه استمرار تاریخ‌نویسی این عصر بود.	☐	الف) میرزا فتحعلی‌خان آخوندزاده
☐	۱۱- از پیشگامان انتقاد به تملق و متکلف‌نویسی بود.	☐	ب) تاریخ بیداری ایرانیان
☐	۱۲- این فرد با این‌که مورخ نبود، اما به شیوهٔ علمی، تاریخ‌نویسی سنتی را نقد کرد.	☐	پ) اسناد
☐	۱۳- این اثر به بهترین شکل دگرگونی بینش مورخان ایرانی بعد از انقلاب مشروطه را نشان می‌دهد.	☐	ت) رسالهٔ ایران
☐	۱۴- این منابع از مهم‌ترین منابع پژوهش تاریخی هستند.	☐	ث) صفویان
☐		☐	ج) خاوری شیرازی
☐		☐	چ) باستان

به سؤالات زیر پاسخ کوتاه بدهید.

- ۱۵- میرزا مهدی‌خان استرآبادی در کتاب‌های جهانگشای نادری و درّهٔ نادره به چه مسائلی پرداخته است؟
- ۱۶- ویژگی شیوهٔ نگارش کتاب تاریخ گیتی‌گشا نوشتهٔ میرزا محمدصادق موسوی چیست؟
- ۱۷- کدام اقدام دورهٔ ریاست محمدحسن‌خان اعتمادالسلطنه باعث آشنایی نویسندگان و مورخان ایرانی با روش و بینش مورخان اروپایی شد؟
- ۱۸- خاوری شیرازی در تألیفات خود به چه مسائلی توجه می‌کرد؟
- ۱۹- نخستین کسی که قتل امیرکبیر را بازتاب داده است را نام برده و نام اثر او را بنویسید.
- ۲۰- نظریهٔ حکمت تاریخی توسط چه کسی مطرح شد؟
- ۲۱- در دوران معاصر چه عواملی به توسعه و ترویج روش پژوهش علمی تاریخ در ایران کمک کرد؟
- ۲۲- عمده‌ترین منابع مهم پژوهش در دورهٔ معاصر تاریخ ایران را نام ببرید.
- ۲۳- انواع کتاب‌هایی که به عنوان منابع تاریخی دوران معاصر هستند به چند دسته تقسیم می‌شوند؟
- ۲۴- به غیر از پادشاهان از کدام گروه‌ها سفرنامه از دوران قاجار بر جای مانده است؟
- ۲۵- امیرکبیر با چه هدفی اقدام به چاپ وقایع اتفاقیه کرد؟
- ۲۶- به چه مکانی آرشیو می‌گویند؟
- ۲۷- با استفاده از اسناد به چه اطلاعاتی می‌توان دست یافت؟
- ۲۸- چهار نمونه از بناها، اشیا و وسایل که به عنوان منابع استفاده می‌شود را نام ببرید.

به سؤالات زیر پاسخ کامل بدهید.

- ۲۹- ویژگی‌های تاریخ نگاری سنتی را بنویسید.
- ۳۰- تأثیر جنگ‌های ایران و روس بر روی زمامداران و نخبگان ایران را تحلیل کنید.
- ۳۱- چگونه گسترش کشفیات باستان‌شناسی در ایران زمینه تحولی عمیق را در تاریخ نگاری سنتی پدید آورد؟
- ۳۲- در شیوه تاریخ نگاری نوین ایران، تاریخ نویسان یافته‌های علمی خود را چگونه می‌نوشتند؟
- ۳۳- مورخان سنتی و جدید را از لحاظ بینش با هم مقایسه کنید.
- ۳۴- انقلاب مشروطه چه تغییری در بینش مورخان ایرانی ایجاد کرد؟
- ۳۵- چه حوادثی در دوران معاصر تأثیر عمیقی در بینش مورخان جدید ایجاد کرد؟
- ۳۶- از چه لحاظ کتاب‌های خاطرات یکی از منابع قابل استناد برای نگارش تاریخ معاصر است؟
- ۳۷- سفرنامه‌ها از چه لحاظ می‌توانند در نگارش تاریخ دوران معاصر به عنوان منبع مورد استفاده قرار گیرند؟
- ۳۸- چرا برخی از روزنامه‌نگاران در خارج از ایران اقدام به چاپ روزنامه می‌کردند و بعد نسخه‌هایی از آن‌ها به صورت مخفیانه به داخل ایران می‌رسانیدند؟
- ۳۹- آیا برای نگارش تاریخ، نشریات قدیمی می‌توانند به عنوان منبع مورد استناد قرار گیرند؟
- ۴۰- اسناد تاریخی شامل چه منابعی می‌شود؟

گزینه مناسب را انتخاب کنید.

۴۱- تاریخ نگاری سنتی ادامه و استمرار کدام گزینه بود؟

- (۱) وقایع نگاری‌ها و مجلس‌نویسی‌های دوره افشاریه
(۲) وقایع نگاری‌ها و مجلس‌نویسی‌های دوره صفویه و ماقبل آن
(۳) وقایع نگاری‌های دوره زندیه
(۴) وقایع نگاری‌ها و مجلس‌نویسی‌های اروپایی

۴۲- کدام یک از شخصیت‌های زیر به ریاست دارالترجمه همایونی برگزیده شد؟

- (۱) میرزا مهدی‌خان استرآبادی
(۲) میرزا محمدصادق موسوی
(۳) محمدجعفر خورموجی
(۴) محمدحسن‌خان اعتمادالسلطنه

۴۳- این جمله توسط چه کسی مطرح شده است؟ «تاریخ نگار را هم لازم است که راست‌گفتاری پیشه کند، فرشته را دیو نخواند و دیو را فرشته نداند»

- (۱) خورموجی
(۲) اعتمادالسلطنه
(۳) خاوری شیرازی
(۴) میرزا آقاخان کرمانی

۴۴- به چه علت آخوندزاده شیوه تاریخ‌نویسی رضاعلی‌خان هدایت را مورد انتقاد قرار داد؟

- (۱) استفاده از شعر در بیان رویدادها و به کار بردن الفاظ مصنوع ادبی
(۲) استفاده از شیوه سنتی و تملق بی‌دلیل بزرگان دربار
(۳) استفاده از نقد در نگارش متون تاریخی و ادبی
(۴) پرده‌پوشی و مداحی‌های تعمّدی در نگارش متون تاریخی

۴۵- از کدام پادشاهان قاجار سفرنامه برجای مانده است؟

- (۱) فتحعلی‌شاه - ناصرالدین‌شاه
(۲) ناصرالدین‌شاه - مظفرالدین‌شاه
(۳) مظفرالدین‌شاه - محمدعلی‌شاه
(۴) فتحعلی‌شاه - محمدعلی‌شاه

۴۶- کدام گزینه به عنوان رسانه گروهی تأثیرگذار از تمدن جدید غربی در دوران قاجار به ایران راه یافت؟

- (۱) رادیو و تلویزیون
(۲) نشریه (روزنامه)
(۳) کتاب
(۴) مجله

۴۷- اولین روزنامه‌ای که در ایران چاپ شد توسط چه کسی و با چه عنوانی بود؟

- (۱) امیرکبیر - وقایع اتفاقیه
(۲) میرزا صالح شیرازی - وقایع اتفاقیه
(۳) امیرکبیر - دولت علیه ایران
(۴) میرزا صالح شیرازی - کاغذ اخبار

۴۸- نشریات از چه طریق تأثیرات فکری، فرهنگی، اجتماعی و سیاسی زیادی بر جامعه ایرانی نهادند؟

- (۱) تحلیل مسائل سیاسی
(۲) بیان همه رویدادهای مهم
(۳) آگاهی‌بخشی عمومی
(۴) انتشار مقالات تخصصی

پاسخ سؤال‌های امتحانی

- ۱- نادرست؛ تاریخ‌نگاران سنتی چون اهل شعر و ادب بوده‌اند آثارشان را با خصوصیات ادبی می‌نوشتند.
- ۲- درست
- ۳- نادرست؛ روزنامه وقایع اتفاقیه بعداً به روزنامه دولت علیّه ایران تغییر نام داد.
- ۴- درست
- ۵- فتحعلی‌شاه - تاریخ ذوالقرنین
- ۶- زندگی پادشاهان
- ۷- انقلاب مشروطیت
- ۸- سنتی - جدید
- ۹- تهران
- ۱۰- ث) صفویان
- ۱۱- ج) خاوری شیرازی
- ۱۲- الف) میرزا فتحعلی‌خان آخوندزاده
- ۱۳- ب) تاریخ بیداری ایرانیان
- ۱۴- پ) اسناد
- ۱۵- میرزا مهدی‌خان استرآبادی، مورخ دربار نادرشاه افشار، در کتاب‌های جهانگشای نادری و درّه نادره فتوحات نادر را شرح می‌دهد و وی را ستایش می‌کند.
- ۱۶- میرزا محمد صادق موسوی تاریخ زندیه را با اسلوبی مصنوع و دشوار و همراه با تملق‌گویی از فرمانروایان زند نوشته است.
- ۱۷- در دوره ریاست او آثار فراوانی به فارسی ترجمه شد. نوشته‌های تاریخی بخش قابل توجهی از نخستین آثار ترجمه‌شده از زبان‌های اروپایی به زبان فارسی را تشکیل می‌دادند و ترجمه آن‌ها تأثیر بسزایی در این زمینه داشت.
- ۱۸- او به، حقیقت‌نویسی و مختصرنویسی علاقه نشان داد و تملق‌گویی را نکوهش کرد.
- ۱۹- میرزا محمدجعفر خورموجی از مورخان عصر ناصری و مؤلف کتاب حقایق‌الخبار ناصری که از منتقدان تملق‌گویی بوده، نخستین کسی است که واقعیت قتل امیرکبیر را بازتاب داده است.
- ۲۰- میرزا آقاخان کرمانی، دیگر مورخ عصر قاجار، نیز در رواج تاریخ‌نگاری جدید گام‌های مؤثری برداشت، او معتقد بود که مورخان جدید اروپایی با بررسی سیر حوادث و مطالعه علل و نتایج رویدادها به قوانینی دست یافته‌اند که آن را حکمت تاریخی می‌نامند.
- ۲۱- گسترش مدارس جدید، تأسیس دانشگاه و رواج آموزش تاریخ به عنوان یک رشته علمی دوره معاصر، به ترویج و توسعه روش پژوهش علمی تاریخ در ایران کمک شایانی کرد.
- ۲۲- انواع کتاب‌ها - نشریات - اسناد
- ۲۳- تاریخی، ادبی، خاطرات، سفرنامه‌ها، زندگی‌نامه‌ها و (تراجم) و ...
- ۲۴- برخی از مقام‌ها و رجال سیاسی، فرهنگی و اقتصادی دوره قاجار نیز سفرنامه‌های جالبی نوشته‌اند، علاوه بر آن عده‌ای از سفرا، مأموران، بازرگانان و جهانگردان خارجی هم خاطرات سفر خود به ایران را در قالب سفرنامه نوشته و منتشر کرده‌اند.
- ۲۵- برای رشد آگاهی‌های سیاسی و اجتماعی مردم و توسعه فکری و فرهنگی جامعه، روزنامه وقایع اتفاقیه را چاپ کرد که بعداً به روزنامه دولت علیّه ایران تغییر نام داد.
- ۲۶- با توجه به اهمیت اسناد در پژوهش‌های تاریخی، در بسیاری از کشورهای جهان محلی برای نگهداری، حفاظت، مرمت، طبقه‌بندی و آماده‌سازی آن‌ها برای استفاده محققان ایجاد شده است؛ به این مکان آرشیو گفته می‌شود.
- ۲۷- اسناد حاوی اطلاعاتی بسیار ارزشمند و منحصربه‌فرد درباره مسائل و موضوع‌های سیاسی - اداری، اقتصادی (مالی، ملکی و معاملات) و فرهنگی، دیدگاه و عملکرد افراد، شخصیت‌ها، احزاب و گروه‌های سیاسی، اجتماعی و مذهبی است.
- ۲۸- آثار معماری شامل بناها، خیابان‌ها، کوچه‌ها و میدان، اشیاء و لوازم به جا مانده، سکه‌ها، جواهرآلات، مهرها، نشان‌ها و سایر وسایلی که از عصر قاجار و حتی پهلوی به جا مانده است به پژوهشگران در مطالعه و شناخت آن دوره کمک می‌کند.
- ۲۹-
 - تأکید بر تاریخ سیاسی و نظامی و شرح طولانی زندگی شاهان، جنگ‌ها و فتوحات
 - بی‌توجهی به زندگی اجتماعی و حیات فرهنگی و اقتصادی مردم
 - بی‌توجهی به علل و نتایج رویدادها و تحولات تاریخی
 - داشتن روحیه تملق و چاپلوسی
 - تأکید بر مصنوع و متکلف نویسی و پرهیز از ساده‌نویسی
 - بی‌توجهی به سنجش و نقد منابع
- ۳۰- جنگ‌های ایران و روسیه در دوران پادشاهی فتحعلی‌شاه قاجار، توجه زمامداران و نخبگان ایران را به دنیای غرب جلب کرد. آنان با مقایسه وضعیت ایران و غرب در جست‌وجوی درک علل پیشرفت جوامع غربی و عقب‌ماندگی جامعه ایران برآمدند. در نتیجه چنین کنجکاو‌هایی بود که از زمان عباس‌میرزا ولیعهد فتحعلی‌شاه ترجمه آثار اروپایی به تدریج آغاز شد و سپس با تأسیس مدرسه دارالفنون و ایجاد دارالطباعه دولتی و دارالترجمه همایونی در زمان ناصرالدین‌شاه گسترش یافت.

ندرت در سایر منابع یافت می‌شود.

۳۷- سفرنامه‌ها از نظر مطالعه تاریخ اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی اهمیت فوق‌العاده‌ای دارند و حاوی اطلاعات ارزشمندی درباره موضوع‌های اقتصادی مانند مالیات، گمرک، راه‌ها، مسائل اجتماعی از قبیل آداب و رسوم، پوشاک، تغذیه و مباحث فرهنگی، دینی، هنری و معماری هستند.

۳۸- به دلیل ماهیت استبدادی حکومت قاجار و نبود آزادی بیان، برخی از روزنامه‌نگاران در خارج از کشور اقدام به نشر روزنامه‌هایی به زبان فارسی کردند که نسخه‌هایی از آن‌ها به صورت مخفیانه به داخل ایران می‌رسید.

۳۹- نشریات قدیمی منبع پژوهشی ارزشمندی در مطالعات تاریخ معاصر محسوب می‌شوند. بسیاری از احزاب و گروه‌های سیاسی، اجتماعی و مذهبی نشریات مخصوص به خود را منتشر کرده‌اند و پژوهشگران با مراجعه به این منابع سودمند می‌توانند دیدگاه‌ها و مواضع آنان را بررسی کنند.

۴۰- اسناد تاریخی از مهم‌ترین منابع پژوهش تاریخی به شمار می‌آیند و شامل کلیه مکاتبات حکومتی فرمان‌ها، معاهدات سیاسی، نامه‌های شخصی و اداری، اسناد مالی و قضایی، گزارش‌های اقتصادی، فرهنگی، نظامی و حقوقی می‌شوند.

۴۱- گزینه ۲» تاریخ‌نگاری سنتی ادامه و استمرار وقایع‌نگاری‌ها و مجلس‌نویسی‌های دوره صفویه و ماقبل آن بوده است.

۴۲- گزینه ۴»

۴۳- گزینه ۳»

۴۴- گزینه ۱» آخوندزاده در رساله ایراد، شیوه تاریخ‌نویسی رضاقلی‌خان هدایت را به دلیل استفاده از شعر در بیان رویدادها و به کار بردن الفاظ مصنوع ادبی مورد انتقاد قرار داد.

۴۵- گزینه ۲»

۴۶- گزینه ۲» نشریه (روزنامه) به عنوان رسانه گروهی، یکی از ابداعات تأثیرگذار تمدن جدید غربی بود که در دوره قاجار به ایران راه یافت.

۴۷- گزینه ۴»

۴۸- گزینه ۳» نشریات از طریق آگاهی‌بخشی عمومی، تأثیرات فکری، فرهنگی، اجتماعی و سیاسی زیادی بر جامعه ایرانی نهادند.

۲۱- با گسترش فعالیت علمی شرق‌شناسان، کتیبه‌های بیستون و طاق‌بستان رمزگشایی شد و اطلاعات دقیق و جدید درباره تاریخ ایران به دست آمد. گسترش کشفیات باستان‌شناسی در ایران منابع نوینی را پیش روی مورخان قرار داد و زمینه تحولی عمیق و اساسی را در تاریخ‌نگاری سنتی ایران فراهم آورد.

۲۲- در شیوه تاریخ‌نگاری نوین، تاریخ‌نویسان و پژوهشگران با استفاده از روش تحقیق علمی بهره‌برداری از منابع، اسناد و مدارک معتبر و گزینش و نقد آن‌ها رویدادهای تاریخی را ارزیابی می‌کردند و یافته‌های علمی خود را به زبان ساده می‌نوشتند. تاریخ‌نگاران جدید هم‌چنین تلاش می‌کردند از نتایج تحقیقات علمی چون باستان‌شناسی، زبان‌شناسی، جغرافیا، جامعه‌شناسی، اسطوره‌شناسی در مطالعه تاریخ بهره‌مند شوند.

۲۳- اساس کار تاریخ‌نگاری سنتی بررسی زندگی پادشاهان و شرح فتوحات آنان بود، اما در تاریخ‌نویسی نوین جنبه‌های گوناگون حیات انسانی اعم از سیاسی، نظامی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی بررسی می‌شود. انقلاب مشروطیت تأثیر عمیقی بر دگرگونی بینش مورخان ایرانی داشت و توجه آنان را به ابعاد گوناگون رویدادهای تاریخی و به ویژه نقش مردم جلب کرد.

۲۴- انقلاب مشروطیت تأثیر عمیقی بر دگرگونی بینش مورخان ایرانی داشت و توجه آنان را به ابعاد گوناگون رویدادهای تاریخی و به ویژه نقش مردم جلب کرد. این بینش در کتاب تاریخ بیداری ایرانیان نوشته میرزا محمد ناظم‌الاسلام کرمانی پدیدار شده است. نویسندگان این کتاب، ضمن توجه به مردم، نقش طبقات اجتماعی مختلف را در انقلاب مشروطیت به روشنی نشان داده است.

۲۵- علاوه بر انقلاب مشروطه، رویدادهای مهم دیگری همچون نفوذ و دخالت کشورهای استعمارگر، جنگ‌های جهانی اول و دوم و اشغال ایران، کودتاهای ۱۲۹۹ و ۱۳۳۲ ش، جنبش ملی‌شدن نفت، انقلاب اسلامی تأثیر عمیقی در بینش مورخان جدید ایران بر جای گذاشتند و توجه آنان را به دیدگاه‌ها و جنبه‌های گوناگون علل و نتایج این حوادث جلب کردند.

۲۶- در دوره معاصر عده زیادی از شخصیت‌های سیاسی، نظامی، اقتصادی و فرهنگی و یا مردم عادی اقدام به نگارش خاطرات خویش کردند. این آثار، حاوی اطلاعات ارزشمندی درباره اوضاع سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی و شرح حال رجال این دوره‌اند که به